

Kosovo-Srbija do 2027. godine: Četiri najizglednija scenarija

Septembar 2022

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

**NEW
SOCIAL
INITIATIVE**

NASLOV

Kosovo-Srbija do 2027. godine: Četiri najizglednija scenarija

ZA IZDAVAČA

Nova društvena inicijativa

AUTOR

Nacrt izveštaja pripremio je predsednik upravno odbora Nove društvene inicijative, Špetim Gaši

IZRADI IZVEŠTAJA DOPRINELI SU

Agon Maljici, Ardit Orana, Jovana Radosavljević, Katarina Tadić, Milica Andrić Rakić, Miloš Milovanović, Miodrag Marinković, Ramadan Iljazi, Sofija Todorović, Violjeta Hadžoli, Visar Džambazi i Visar Imeri.

Dokument je izvorno napisan na engleskom jeziku.

PREVOD

Trankos

DIZAJN I ILUSTRACIJE

David Bilobrk

ŠTAMPA (TIRAŽ)

100

YEAR OF PUBLICATION

September 2022

Ova publikacija urađena je u sklopu projekta "Istraži, predlaži, uključi se da utičeš na dijalog Beograda i Prištine pod okriljem EU", kojeg finansira Nacionalna zadužbina za demokratiju a sprovodi NVO Nova društvena inicijativa. Gledišta izneta u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima istraživanja i ne predstavljaju nužno stavove NED-a.

SADRŽAJ

UVOD	4
SCENARIO A: MIR BEZ PRIZNANJA	8
GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA	10
GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA	12
SCENARIO B: NESTABILNA PAT POZICIJA	14
GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA	16
GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA	18
SCENARIO C: NEIZVESNOST	20
GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA	22
GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA	24
SCENARIO D: POMERANJE GRANICE UZ PRIZNANJE	26
GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA	28
GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA	29
ZAKLJUČAK	30

O DOKUMENTU

Kosovo-Srbija do 2027. godine: Četiri najizglednija scenarija je rezultat grupnih radnih rasprava koje je vodilo 13 stručnjaka za politiku i aktivista građanskog društva sa Kosova i iz Srbije. Te scenarije, pristupajući im bez predrasuda, razradili su učesnici iz Srbije i sa Kosova - kosovski Albanci i kosovski Srbi - a služe kao dokument o tome kako oni vide trenutno stanje stvari. Svrha dokumenta je da predvidi moguću budućnost odnosa Kosova i Srbije i time podstaknu debatu o ključnim pretpostavkama koje su nužne da učine te odnose najboljim kao da upozore na ono što bi ih odvelo u suprotnom smeru.

Dokument je pisan i uređivan u četiri odvojene sesije grupnih razmena ideja organizovanih aprila i maja 2022. godine, tokom kojih je među prisutnima preovladala potreba za zalaganjem protiv održanja statusa kvo. Neki od učesnika izrazili su razočaranje što nijedan scenario koji bi obuhvatao bezuslovno priznanje Kosova od strane Srbije nije smatran realnim. Na prvoj sesiji razmene ideja, na kojoj su svega tri scenarija smatrana najverovatnijima, scenario promene granica smatran je nemogućim ali, kako su diskusije napredovale, više se nije mogao izbeći.

Dokument je napisan kao deo projekta koji je finansirala Nacionalna zadužbina za demokratiju, sa namerom da unapredi sprovođenje briselskih sporazuma kroz predlaganje novih pristupa, uvrštavanje novih tema, uključivanje novih učesnika i izradu alternativnih javnih politika za dalje unapređenje odnosa Kosova i Srbije.

UVOD

Grupa od 13 oštroumnih političkih analitičara sa Kosova i iz Srbije koje je okupila Nova društvena inicijativa, nevladina organizacija sa Kosova, u aprilu 2022. godine izradila je četiri scenarija o potencijalnom mirovnom sporazumu Kosova i Srbije do 2027. godine: 1) *Mir bez priznanja*, 2) *Nestabilna pat pozicija*, 3) *Neizvesnost*, i 4) *Pomeranje granice uz priznanje*. Ishodi tih scenarija zasnivaju se na više pretpostavki, pokretačkih sila i menjanja zacrtane politike i na radnjama koje će, prema prognozama ovih analitičara, u narednih pet godina preduzeti četiri glavna aktera u dijalogu Kosova i Srbije: Srbija, Kosovo, EU i SAD. **Glavni pokretački faktor u svim scenarijima je obim i nivo angažovanja EU i SAD.** Što je veće transatlantsko angažovanje, to je rešenje bolje, dok s druge strane minimalno angažovanje daje minimalne rezultate. Međunarodno suzdržavanje vodi u izbijanje nasilja manjih razmera na pretežno Srbima naseljenom severu Kosova i duž linije razdvajanja Kosova i Srbije. Prepušten sam sebi, konflikt manjih razmera ubrzo bi eskalirao u opšte nasilje koje bi i samo moglo da se pretvori u dugotrajan sukob ili mirovne pregovore i potonji sporazum.

Scenariji ne predviđaju nikakvu ulogu Rusije i Kine u eventualnom mirovnom procesu.

KRATAK PREGLED SCENARIJA

SCENARIO A, MIR BEZ PRIZNANJA,

predviđa da se spor između Kosova i Srbije reši mirovnim sporazumom kojim se Srbija odriče svog prisvajanja Kosova - kao neko de facto priznanje - a Kosovo nudi dodatne garancije za svoju srpsku zajednicu. Ovo rešenje dovelo bi u ravnotežu kosovski zahtev za punim priznanjem i osetljivost Srbije na de jure priznanje. Iako se koristi od tog sporazuma ne bi mogle lako odmeriti, bar ne odmah i ne u kvantifikovanom smislu, javnost i jezgra biračkih tela vladajućih stranaka Srbije i Kosova bi ga podržali, čime bi olakšali svojim vladama da ga sprovedu u skladu sa dogovorenim uslovima i rokovima. Odlučnost SAD i EU da pacifikuju region, vođena prvenstveno geopolitičkim i bezbednosnim interesima, jeste ključni pokretački faktor mira. Prema ovom scenariju, Vašington i Brisel podižu nivo svoje uloge u sporu Kosova i Srbije od facilitatora pregovora do posrednika te, ukoliko bude potrebno, do arbitara i garanata eventualnog mirovnog sporazuma. To je jedan od mogućih scenarija.

SCENARIO B, NESTABILNA PAT POZICIJA,

predviđa da Kosovo i Srbija očuvaju decenijski nestalan zastoje — vrteći se u krug između dobitničkih i gubitničkih pozicija — u koji su upali ubrzo nakon Briselskog sporazuma iz 2013. godine. Strane bi nastavile da učestvuju u briselskom dijalogu, održavajući privid normalnosti ali sa bledim rezultatima. Mogle bi postizati nove sporazume ili nadograditi već postojeće svakih pola godine ili tako nekako, ali bi podjednako često doživljavale dalja nazadovanja. U ovom scenariju očuvao bi se mir između Srbije i Kosova ali bi se pogoršali domaći ekonomski i politički izgledi, dok bi konačni mirovni sporazum postajao sve dalja perspektiva. To bi predstavljao znatan udar na šanse Srbije za članstvo u EU i izgleda Kosova da učvrsti svoju državnost na međunarodnom planu. I ovaj scenario je moguć, ali bi do 2027. godine ili ubrzo zatim postao neodrživ.

SCENARIO C, NEIZVESNOST,

predviđa zastoje dijaloga, odricanje od briselskih sporazuma i povratak na sporadična neprijateljstva, uključujući oružana, što bi moglo imati razorne posledice i prerasti u sukob velikih razmera. Ovaj scenario je najnepredvidiji, uz tri moguća pravca razvoja ili mini-scenarija, sva tri loša: a) kontrolisano nasilje, b) nekontrolisano nasilje koje bi moglo dovesti do opšteg i dugotrajnog konflikta, i c) ono što započne kao nasilje malih razmera brzo prerasta u opšti sukob koji prizove snažnu intervenciju EU i SAD koja potom dovede do mirovnog sporazuma, bilo pregovorima dogovorenog ili nametnutog. Ovo je manje verovatan ali i dalje moguć, zastrašujući scenario.

SCENARIO D, POMERANJE GRANICE UZ PRIZNANJE,

predviđa da su strane neuspešno iscrpile sva nastojanja da postignu mir. Ključna pretpostavka za uspeh u ovom scenariju je konsenzus svih strana o prilagođavanju granica, što ovaj scenario čini manje izglednim. On polazi od pretpostavke da svi na Kosovu žele rešenje i da su postali spremniji na kompromis koji uključuje teritoriju. Srbija je više za ovu opciju i može da garantuje da će zauzvrat priznati Kosovo, čime će jednom zauvek okončati sukob Srbije i Kosova. SAD i EU uključujući skeptične članice EU, iscrpljeni dvodecenijskom operacijom upravljanja mirom i ohrabrene spremnošću Kosova i Srbije da ne traže dalje promene granica u regionu, olakšavaju takav proces i podržavaju dogovor o “promeni granica”. Ovaj scenario obuhvata odlučnost drugih zemalja u regionu Zapadnog Balkana da podrže takav dogovor i prihvate da je to poslednje “pomeranje granica” u regionu. Ovo je najmanje izgledan scenario, ali mogao bi postati realnost ukoliko bi za to postojali pravi preduslovi.

Scenario A: Mir bez priznanjna

SCENARIO A: MIR BEZ PRIZNANJA

Put do ovog scenarija je složen, ali izvodljiv. On pretpostavlja da EU i SAD preduzmu smelije napore da reše preostale bezbednosne rizike u evropskom dvorištu, usmeravajući pažnju na spor Srbije i Kosova. Ambiciozno je ali i racionalno očekivati da SAD i EU uvrste spor Kosova i Srbije u formulisanje svoje transatlantske bezbednosne strategije u svetlu odmetničkih postupaka Rusije te da zatvore ovaj tinjajući dvodecenijski spor u Evropi.

Kako EU nedostaje unutrašnja kohezija u politici prema sporu Kosova i Srbije a koja je nužna za vođenje efikasnog pregovaračkog procesa, prema ovom scenariju SAD bi preuzela sve jaču vodeću ulogu, uglavnom iza kulisa, u posredovanju i arbitriranju do rešenja.

Ipak, EU bi ostala strana koja zvanično saziva razgovore.

GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA

- Srbija se odriče prisvajanja Kosova, u vidu pravno obavezujućeg sporazuma kojim priznaje sve kosovske institucije i dokumente, prekida kampanju povlačenja priznanja i ne protivi se članstvu Kosova u međunarodnim organizacijama.
- Kosovo formira Asocijaciju/Zajednicu većinski srpskih opština (A/ZSO) na način koji zadovoljava srpsku zajednicu na Kosovu, Beograd i tumačenje Ustavnog suda iz 2016. godine o Sporazumu o načelima A/ZSO iz 2015. godine. Dalje, Kosovo nudi dodatne garancije za objekte srpske kulturne i verske baštine. Takođe, srpska zajednica se u potpunosti integriše u kosovski politički i ekonomski sistem.

- Srbija zatvara Poglavlje 35 — koje u suštini uslovljava težnje Srbije za članstvom u EU sveobuhvatnim sporazumom o normalizaciji sa Kosovom — i ostvaruje korist od pretpristupnih mehanizama EU, time znatno poboljšavajući svoju perspektivu za sticanje članstva u EU.
- Srbija se sve više usaglašava sa spoljnom politikom EU prema Rusiji, uključujući uvođenje određenih sankcija — iako srpski sentiment ostaje vrlo kritičan prema Zapadu — dok ruski predsednik Vladimir Putin postaje sve izolovaniji i nepouzdaniji, tako da odvajanje od oslabljenog Putina više ne predstavlja veliki rizik za predsednika Vučića. Sledstveno, Rusija više nije bitan akter u pregovaračkom procesu, čak ni posredno. Iako i dalje ima izvesnu moć da naruši proces preko rušilačkih elemenata u regionu, Rusija ne može da utiče na pravac pregovora ni na sadržinu sporazuma.
- **Pet članica EU nepriznavača — Kipar, Grčka, Rumunija, Slovačka i Španija — priznaju Kosovo ubrzo posle potpisivanja sporazuma.** Tih pet zemalja daju ili javne garancije u toku pregovora ili se privatno obavežu putem poverljivih kanala koje omogućće SAD da je svaki sporazum na koji Srbija stavi potpis, sa ili bez *de jure* priznanja, dovoljno dobar za njih kao argument da njihovi domaći separatistički pokreti ne mogu više da koriste nezavisnost Kosova kao presedan da učvršćuju svoje težnje za nezavisnošću, jer bi takav sporazum *jednostranu secesiju* Kosova od Srbije pretvorio u *pregovorima dogovoreno rešenje*.
- Kosovo se pridružuje nekim multilateralnim organizacijama i specijalizovanim agencijama Ujedinjenih nacija kao što su Interpol and UNESCO — pod pretpostavkom da garancije u pogledu kulturne baštine zadovolje zahteve Beograda — ali ne i UN-u, zbog međunarodne izolacije Rusije i njenog vrlo verovatnog veta. Kosovo započinje i zvanične razgovore o pristupanju NATO-u.

GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA

- EU i SAD smatraju sporove na Zapadnom Balkanu velikim izvorom nestabilnosti za Evropu i prema njima se shodno postavljaju u sklopu svoje nove i jače bezbednosne politike koju uobličavaju nakon ruske agresije u Ukrajini. Prema ovom scenariju, one igraju odlučujuću ulogu u posredovanju, a prema potrebi i u nametanju rešenja kako na Kosovu tako i u Bosni i Hercegovini. SAD i EU postaju povezane zajedničkim pretnjama baš kao i zajedničkim vrednostima. A spor Kosova i Srbije za njih predstavlja veliku pretnju u sopstvenom dvorištu u odnosu na koju bi EU i SAD lako mogle postići konsenzus o pravcu delovanja. EU bi zvanično zadržala vodeću ulogu u pregovaračkom procesu dok bi SAD povećale svoje angažovanje u oblikovanju i nametanju rešenja iza kulisa. Politike EU i SAD sadrže stroge kazne za one koji ne sarađuju i njihove bliske saradnike i članove porodica, uključujući finansijske sankcije i diplomatsku izolaciju.
- **Geopolitički rizici primoravaju Srbiju i Kosovo da ublaže svoje zahteve i smekšaju svoje stavove, tako da sporazum sve više vide kao nužnost a ne kao izbor.** I Srbija i Kosovo i njihovi lideri su ranjivi na spor. Kosovo pristaje na sporazum bez izričitog priznanja, jer mu se sužava manevarski prostor u rapidno menjajućem geopolitičkom prostoru u kojem bi, u slučaju eventualnog proevropskog repozicioniranja Srbije, Kosovo moglo izvući deblji kraj pod pritiscima EU i SAD. Beograd postaje voljan da pristane na neteritorijalno rešenje — napuštajući politiku “pomeranja granica” — pošto se posle rata u Ukrajini znatno smanjuje međunarodni apetit za promenama granica.
- Stranka srpskog predsednika Aleksandra Vučića nastavlja da slabi a on postaje sve podložniji pritiscima EU i SAD. On bi iskoristio sporazum da poboljša svoj položaj u inostranstvu kao čovek mira, bez rizika od nepovratnog razlaza sa jezgrom svojih stranačkih pristalica. EU i SAD bi se postarale da uslovi mirovnog sporazuma ne budu previše teški - isključujući eksplicitno priznanje - da ne bi podrili političku moć predsednika Vučića. Gospodin Vučić ostaje glavni partner Zapada, jer su opozicione stranke u

Srbiji i dalje otvoreno antizapadne ili ne sasvim čvrsto prozapadne. Ako se diplomatija pokaže neefikasnom, EU i SAD mogu da primene mere ucene na koje će predsednik Vučić vrlo verovatno pozitivno odgovoriti.

- U kontekstu ruske rušilačke bezbednosne politike, pet članica nepriznavača iz EU usklađuju svoju spoljnu i bezbednosnu politiku sa politikom SAD i EU uz argument da donose odluku o priznanju Kosova iz bezbednosnih razloga a ne zbog unutrašnje pretnje od primene presedana. Njihovo priznanje znatno umanjuje pregovarački potencijal Srbije nad Kosovom i sužava manevarski prostor predsednika Vučića.
- **Kosovski premijer Aljbin Kurti i predsednik Srbije Aleksandar Vučić stišavaju etnički motivisano negodovanje javnosti uvođenjem izraženije retorike prijateljstva i isticanjem prednosti mirnog rešenja i dobrosusedskih odnosa.**
- Pregovarački proces i iz njega proistekli sporazum imaju dvostranačku političku podršku i na Kosovu i u Srbiji, ali posebno na Kosovu gde je premijer Kurti ranjiviji od dogovora sa Srbijom jer je doprineo jačanju antisrpskog osećanja da bi došao na vlast tako da bi javnost i njegove glavne stranačke pristalice mogli doživeri sporazum bez priznanja sa zemljom koju optužuje za genocid kao neprincipijelni zaokret u politici.
- U ovom scenariju, obe strane imaju uslove koji su van bilo kakvog pregovaranja: Srbija odbija da prizna Kosovo *de jure*. Kosovo sa svoje strane odbija da svojoj srpskoj zajednici pruži viši nivo autonomije preko A/ZSO. Dakle, ovaj scenario predviđa sporazum koji *sve osim priznanja*. Srbija se odriče nastojanja da povрати Kosovo ili njegov deo u Srbiju, a Kosovo nudi dodatne garancije i prava svojoj srpskoj zajednici kroz razblaženu verziju A/ZSO. Ovakav ishod dopada se dovoljno velikom delu populacije, čime se sprečava bilo kakva domaća nestabilnost, kao što su protesti dovoljno veliki da sruše vlade.

Scenario B: Nestabilna pat pozicija

SCENARIO B: NESTABILNA PAT POZICIJA

Ovaj scenario predviđa da Kosovo i Srbija zadrže nestabilnu pat poziciju u koju su upali ubrzo nakon Briselskog sporazuma iz 2013. godine. Oni bi i dalje učestvovali u briselskom dijalogu pod okriljem EU ali bez konkretnih rezultata ili bitnih pomaka. Dijalog ostaje previše usko fokusiran, idući još više od makro na mikro nivo. Pristup preoblikuje odnose Kosova i Srbije u proces koji rešava suštinske probleme koji otežavaju te odnose. U ovom scenariju, lideri oklevaju da poremete status kvo, bojeći se da bi ih to moglo koštati politički.

EU i SAD smatraju da je očuvanje ovakvog stabilnog mira najbolje što se može, s obzirom na okolnosti. Oni su i dalje zaokupljeni ruskom rušilačkom bezbednosnom politikom, tako da ceo Zapadni Balkan ostaje nisko na agendi spoljne politike SAD i EU.

GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA

- Odvijace se neki politički proces, ali će vrlo malo toga *biti u postupku*. Briselski dijalog između Kosova i Srbije pod okriljem EU nastavlja da primenjuje sličan pristup, baveći se malim sporovima koji nastanu s vremena na vreme, kao što su bezbednosne pretnje na severu, ili nadograđivanje nekih sporazuma kao što su registarske tablice ili putne isprave. **Dijaloga ima za cilj očuvanje stabilnosti a ne traženje rešenja.** Iako lideri Kosova i Srbije nemaju nameru da postignu rešenje, uključeni su u dijalog kako se međunarodna zajednica ne bi distancirala od njih i kako ne bi rizikovali da izgledaju destruktivno. Na duge staze, ovaj scenario je neodrživ, ali bi mogao da opstane u narednih pet godina.
- Na međunarodnom planu, državnost Kosova ostaje u limbu. Ono ne biva primljeno u nove međunarodne organizacije, ne dobija nova priznanja uključujući od pet evropskih nepriznavača, dok bi u tom periodu neke zemlje mogle povući svoje priznanje. Kosovski pokušaj da dobije status kandidata takođe propada.

- Izgledi Srbije da ostvari članstvo u EU ostaju slabi, uz vrlo skroman napredak u pristupnim poglavljima. U Srbiji nastavljaju da se unazađuju vladavina zakona i sloboda govora.
- Srbija uspeva da očuva neki privid geostrateške ravnoteže između SAD i EU i Rusije i Kine, primenivši neke simbolične sankcije Rusiji — taman tolike da ne naljuti EU — ali pretežno sledi nesvrstanu spoljnu politiku. Kina nastavlja da jača svoj uticaj u Srbiji putem kredita i građevinskih projekata.
- Odnosi između Srbije i Kosova i između Albanaca i Srba na Kosovu i dalje su napeti ali stabilni, uz sveprisutne etničke podele i nepoverenje.
- Na Kosovu i Srbiji raste frustriranost javnosti zbog stagnacije privrede, dok se prve varnice potencijalnih socijalnih nemira pojavljuju pre 2027. godine. Eventualna domaća frustriranost javnosti praćena društvenim nemirima mogla bi da naruši i minira taj nestabilan zastoje, naročito ako bi lideri uspeali da društvenu frustraciju pretvore u etničku mržnju i kanališu je za svoje političke ciljeve.

GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA

- Spor se čini nerešiv svim stranama — Prištini, Beogradu, Briselu i Vašingtonu — tako da se one bave suzbijanjem a ne rešavanjem faktora rizika. Kosovo i Srbija ostaju zabarikadirani iza svojih maksimalističkih pozicija: Bezuslovno priznanje nasuprot nikakvom priznavanju, ni pod kakvim okolnostima. **I dalje opstaju suprotstavljena načela i zahtevi: Srbija zvanično želi članstvo u EU i stabilnost ali se ne odriče Kosova. Kosovo zvanično želi mir sa Srbijom ali u isto vreme promovise neprijateljsku retoriku prema Srbiji.**
- SAD i EU i dalje veruju da su uložili u ovom sporu mali, tako da održavaju minimalno angažovanje te zauzvrat dobijaju iste takve rezultate. Njihov fokus je da se očuva ono što je ostvareno u briselskom dijalogu i spreči potencijalna eskalacija, a ne traženje rešenja.
- Spor permanentno traje, nepredvidiv je, uz faktore rizika koji neprestano tinjaju i mogli bi da iznedre dugotrajan konflikt iako se na prvi pogled čine mirnim.
- Srpski predsednik Vučić veruje da je prolongiranje dijaloga u njegovom interesu.
- Kosovski premijer Kurti i dalje ne veruje predsedniku Vučiću i zbog toga neće preduzeti nikakvu inicijativu - čak iako smatra da zastoj nije u interesu Kosova - kojom bi predložio istinske pregovore i poremetio ovaj zastoj.
- Javnost u Srbiji i na Kosovu i dalje nije naklonjena kompromisnom rešenju i okrivljuje lidere one druge strane za nesprovođenje dogovorenog. Uskost pozicija Srbije i Kosova sprečiće javnost makar da pokuša da shvati važnost mirovnog sporazuma.

Scenario C: Neizvesnost

SCENARIO C: NEIZVESNOST

Scenario C, *Neizvestan tok dešavanja*, je najnepredvidiviji, bez jasnog pravca kretanja u narednih pet godina. U njemu postoji nekoliko mini-scenarija: a) kontrolisano nasilje, b) nekontrolisano nasilje koje može dovesti do opšteg konflikta, i c) ono što započne kao nasilje malih razmera brzo prerasta u opšti sukob koji izazove snažnu intervenciju EU i SAD koja potom dovede do mirovnog sporazuma.

GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA

- **Kosovo i Srbija koriste dijalog kao sredstvo za provokacije i dizanje tenzija, čime Briselski dijalog od instrumenta za gašenje požara pretvaraju u mehanizam koji ga raspiruje.** Motivacije lidera za izazivanje nasilja mogu biti različite: Možda se predsednik Srbije Vučić nada da bi tenzije većih razmera mogle dovesti do podele, opcije draže Beogradu. U isto vreme, kosovski Kurti možda veruje da bi nekontrolisano nasilje moglo izazvati odlučnu akciju EU i SAD uperenu protiv Srbije i iznedriti rešenje u korist Kosova.
- Srbija i Kosovo odustaju od briselskih sporazuma i ukidaju sprovođenje već sprovedenih sporazuma, uključujući one o putnim ispravama i registarskim tabliama, čime u suštini zatvaraju granicu. Desetogodišnji uspeh biva poništen u roku od nekoliko nedelja. Kosovo i Srbija postaju izolovani na međunarodnom planu i sve više nacionalistički orijentisani na domaćem planu. To može biti uvod u mini-scenario A, *kontrolisano nasilje*.
- Srbi sa severa Kosova povlače se iz svih kosovskih institucija - sudova, policije, institucija centralnih i lokalnih vlasti - i uspostavljaju svoje paralelne institucije. Kosovo šalje svoju policiju da suzbije tu aktivnost. Srbi reaguju organizovanjem oružane "pobune", na šta Kosovo odgovara slanjem svojih snaga bezbednosti da je uguše, čime sever pretvaraju u zonu aktivnog sukoba kosovskih snaga bezbednosti i policije i naoružanih Srba. Iako je ulog za ulazak u otvoren sukob sa Kosovom previsok, s obzirom na prisustvo snaga NATO-a, Beograd popušta pod pritiskom

srpske javnosti. Šalje svoju vojsku na sever, u otvoren sukob sa kosovskim snagama. Sve se dešava tako brzo da NATO-ve trupe nemaju kad da spreče konflikt i nisu voljne da se umešaju između dve strane koje pucaju jedna na drugu. To je uvod u mini-scenario B, *opšteg sukoba*.

- EU i SAD smanjuju angažovanje, umorne od svakodnevnih nasilnih incidenata, ponovo se uključuju kad situacija izmakne kontroli i nameću rešenje obema stranama. Kad započne opšti sukob između kosovskih snaga s jedne strane i srpskih snaga i naoružanih Srba sa severa s druge, KFOR interveniše i preuzima bezbednost na severu, isterujući sa severa i srpske i kosovske snage. To može biti uvod u mini-scenario C, *nametnuti mirovni sporazum*, primoravajući EU i SAD da nametnu rešenje i Prištini i Beogradu.
- Rusija bi imala udela u tom sukobu na severu, najverovatnije zaobilazeći srpsku vladu i radeći neposredno sa određenim radikalnim grupama Srba u Srbiji i na severu Kosova.

GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA

- Lideri Kosova i Srbije stvaraju neizvesnost, konfuziju i nepoverenje. U Srbiji i na Kosovu ponovo se koristi govor mržnje. Lideri Kosova i Srbije, sve izolovaniji od Zapada i suočeni sa ekonomskom krizom kod kuće, oslanjaju se na populističku retoriku radi političkog opstanka i nastavljaju da eksploatišu i kanališu etničke nedaće u svoju političku korist. Proglašavanjem sebe za zaštitnike nacionalnih interesa šalju poruku koja nailazi na izrazite simpatije njihovih stranačkih pristalica i stanovništva.
- Uz neizvesne i nestabilne izgledе, Kosovo i Srbija postaju ekonomski slabije i politički nestabilne. Politička konkurencija na domaćem planu postaje agresivna, od čega znatan udar trpe demokratske norme i političke slobode. Prehrambena i energetska kriza se zaoštrava, inflacija vrtoglavo raste a privredni rast stagnira, što vodi u velike socijalne nemire na Kosovu i u Srbiji. Mladi, obrazovani i kreativni ljudi odlaze u velikom broju, dok se uzdižu tvrdolinijaški autoritarni nacionalisti. Socijalni nemiri ugrožavaju vlast predsednika Srbije Vučića i kosovskog premijera Kurtija, koji zauzvrat izazivaju etničku konfrontaciju kao način da ostanu na vlasti.
- **Ishodi dijaloga čine da su obe strane ubeđene da se rešenje putem pregovora ne može postići.** Nastaje sukob niskog inteziteta na severu Kosova koji u potpunosti minira izgledе za održivim mirom. Eskaliraju i konfrontacije duž granice Kosova i Srbije.
- EU i SAD sve više doživljavaju Kosovo i Srbiju kao nepouzdanе partnere i počinju da se povlače.
- KFOR okleva da interveniše kako bi sprečio sve češće incidente između Srba i Albanaca na severu, verujući da nasilje malih razmera neće eskalirati mimo kontrole, tako da ne interveniše sve dok ne postane prekasno.
- Jedna od pretpostavki iz ovog scenarija je da će Srbi i Albanci, ma koliko su im velike uzajamna mržnja i osećaj nepravde i koliko god da ne podnose jedni druge, ipak ostati dovoljno racionalni da se ne upuste u sveopšti, samodestruktivni rat.

Scenario D: Pomeranje granice uz priznanje

SCENARIO D: POMERANJE GRANICE UZ PRIZNANJE

Scenario D, *Pomeranje granice uz priznanje*, je scenario krajnje opcije i samo ako sve strane smatraju da su iscrpile sve druge opcije. Ključna pretpostavka ovog scenarija je da teritorijalni dogovor zahteva konsenzus sva četiri učesnika - Prištine, Beograda, Vašingtona i Brisela - i da se ostvaruje mirnim putem. Sporazumu bi bila nužna neka vrsta šire narodne validacije u vidu parlamentarnog konsenzusa ili referenduma.

GLAVNI ELEMENTI OVOG SCENARIJA

- Priština i Beograd načelno su se složili o korekciji granice. Iza zatvorenih vrata, Vašington i Brisel odobravaju razmenu Srbima većinski naseljenog severa Kosova sa većinski albanski naseljenom Preševskom dolinom u Srbiji i rade na pripremi međunarodne zajednice da prihvati taj dogovor.
- **Srbija priznaje Kosovo de jure i ne lobira protiv članstva Kosova u međunarodnim organizacijama, uključujući UN. Zauzvrat, EU ubrzava postupak prijema Srbije u svoje članstvo.**
- Pet nepriznavača iz EU priznaju Kosovo, a Kosovo nastavlja svoj put ka evroatlantskoj integraciji. Srbija, s druge strane, zatvara sva pristupna poglavlja i čini konačni korak u pridruživanju EU.
- Srbija i Kosovo pravno se obavezuju da neće tražiti dalje promene granica u regionu: Kosovo se odriče ambicije ujedinjavanja sa Albanijom, dok se Srbija odriče svoje ambicije da inkorporira Republiku Srpsku u Srbiju.
- Ustavne promene Kosova obuhvataju smanjenje broja rezervisanih mandata za srpsku zajednicu i ukidanje *dvostruke većine*.
- EU i SAD nude ekonomsku pomoć Kosovu i Srbiji.

GLAVNE PRETPOSTAVKE, POKRETAČKE SILE, PROMENE POLITIKE I AKCIJE U SKLOPU OVOG SCENARIJA

- **Kosovo i Srbija ne iskazuju spremnost da pregovaraju o rešenju. Briselski dijalog stoji u mestu. Sve opcije su iscrpljene i sve strane su umorne i nerado pristaju na ovaj nekonvencionalni scenario.**
- Frustrirano lošom ekonomskom perspektivom, sve veći deo kosovskog albanskog stanovništva podržava opcije razmene teritorije. Otvoreno lobiraju za to, dok sve veći broj Albanaca prihvata ovu opciju.
- To ostaje jedini scenario u kojem Srbi u Srbiji pristaju da zvanično priznaju Kosovo i glasaju za nužne ustavne promene.
- Frustrirani odsustvom napretka u dijalogu, EU i SAD podržavaju tu opciju.
- Može se desiti da se tri strane - SAD, EU i Srbija - prvo dogovore o ovoj opciji i da je zatim nametnu Kosovu.
- Sporazum ne podriva regionalnu stabilnost, a posle dogovora neće uslediti dalje promene granica. Ujedinjavanje i teritorijalne ambicije i dalje postoje na Kosovu i u Srbiji, ali međunarodna zajednica suzbija te ambicije.

CONCLUSION

Zamislamo da sukob Kosova i Srbije ogolimo do same suštine. U tom slučaju nalazimo dve primarne karakteristike: a) Srbija de facto priznaje da je Kosovo zaseban entitet, ali želi da dobije nešto zauzvrat da bi potpisala razlaz, i b) Kosovo želi pravni razlaz od Srbije u vidu priznanja de jure, ali ne želi ništa da joj da zauzvrat, insistirajući na bezuslovnom razlazu. U sadašnjim okvirima, sukob se ne može rešiti, bar se ne može rešiti suštinski element spora, a to je nepriznavanje od strane Srbije. Preduslov rešenja je nova retorička konstrukcija koja redefiniše sadašnje termine, zahteve i pitanja iz konflikta. A kompromis je efikasan aranžman kojim se ovo pitanje može razrešiti. **Nijedan od četiri scenarija ne predviđa da će Srbija bezuslovno priznati Kosovo, dok sva četiri uključuju neki uzajamni ustupak Beograda i Prištine.**

Scenario A, *Mir bez priznanja*, povoljniji je od ostalih, jer iako zanemaruje ključno pitanje priznanja de jure, ipak podiže odnose Kosova i Srbije na viši nivo, time moguće stvarajući uslove za priznanje de jure u nekom kasnijem trenutku. Scenario B, *Nestabilna pat pozicija*, nije poželjan kao Scenario A ali je poželjniji od Scenarija C, jer u najmanju ruku sprečava izbijanje neprijateljstava. On je ipak neodrživ duže od pet godina obuhvaćenih scenariom nakon kojih bi moglo izbiti nasilje, Scenario C, *Neizvesnost*, je zastrašujući ali ujedno ne mnogo izgledna mada ne i nezamisliva opcija. Taj scenario bi vratio Kosovo i Srbiju u otvoreni konflikt iz 1999.godine. Scenario D nastupio bi tek nakon što budu isprpljene sve druge opcije i kad se sve strane umore od dugih i jalovih pregovora. Ovaj scenario zahteva konsenzus svih strana i odigrava se mirnim putem, uz razmenu teritorija ali ne i stanovništva.

Prilikom razrade scenarija naglašeno je da rešenje zahteva od lidera Kosova i Srbije da ostave po strani dnevnu politiku te da grade i pridržavaju se dugoročnih vizija za svoju zemlju i preuzmu određene kratkoročne političke rizike zarad dugoročnih nacionalnih dobitaka koji obuhvataju ekonomsku i evropsku perspektivu i stabilnost. Drugim rečima, mirovni sporazum može se postići jedino ako se pregovori i potonji mirovni sporazum prevashodno

bave budućnošću odnosa Srbije i Kosova i ne dopuste da u njima dominira prošlost. **Nije nezamislivo da Kosovo i Srbija ostvare uzajamni mir.** Imali smo više perioda u kojima su Srbi i Albanci živeli u miru. U domenu je mogućeg da se vrate na sličan ili još bolji nivo odnosa.

newsocialinitiative.org

+38128497180

Čika Jovina V/117, North Mitrovica

office@newsocialinitiative.org